

sta, prek druženja mladine, godovanj, porok in *ohceti*, do smrtne postelje in pokopa, ter za sedanje čase nenavadno razposajenih običajev ob poslavljanju od umrlega, ki so bili še pred nekaj desetletji značilni za celotno *Čebransko*. Po eni strani gre za spomine in izkušnje avtorja ter njegovih prednikov in znancev, kot so mu jih pripovedovali v otroštvu in mladosti, po drugi strani so v opise spretno vpletene pripovedi, ki so krožile med ljudmi v vasicah, kjer je preživel in preživlja svoje življenje: od romantično tragične ljubezenske zgodbe do hudomušnih pripovedi o poljskem čuvaju, lovcih, coprnicah, škrahtih in *raske-ljenem* volku, celo do premisleka o odnosu domačih ljudi do risa – skrivnostnega in krvoločnega prebivalca tukajšnjih gozdov. Posebno vrednost imajo dodatki besedil starih molitev, ki so zapisane v lokalnem govoru okolice Trstja in se jih spomni le še malokdo.

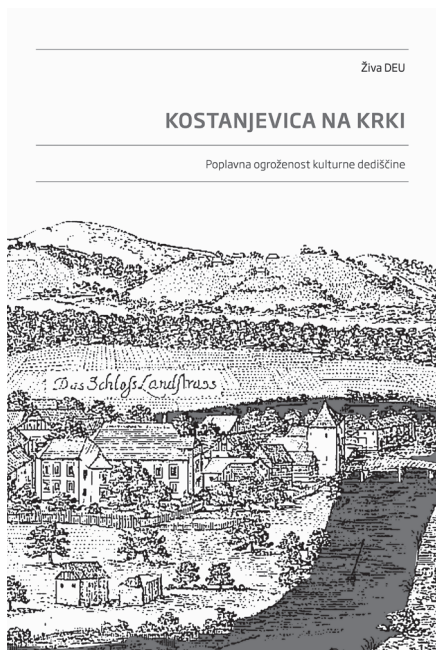
Knjiga je primerno oblikovan, zanimiv in kakovosten, z mnogimi starimi fotografijami (nekatero so sicer s sosednjih območij) opremljen pregled načina življenja prebi-

valcev tega dela območja *Čebranskega*, etnološko prepričljiv in z nacionalnimi pogledi neobremenjen dokument, ki ne dopolnjuje le znanja o kulturi ljudi obmejnega območja, tako Hrvaške kot Slovenije, temveč raziskovalcem ponuja bogat material za nadaljnja raziskovanja. To območje ima na obeh straneh meje enako narečje in lokalne govore, etnologija pa ga do zdaj, po mojem mnenju razen redkih izjem, še ni bila sposobna odkriti na tako dosleden način. Le želimo si lahko, da se bo tudi na drugih, že prej omenjenih predelih tega raznovrstnega, a povezanega območja *Čebranskega*, a tudi predelov čez mejo – osilniškega dela, delov nad Čabrom, tj. Dragarske doline in Kotarskega podolja, in Babnega Polja ob Prezidu, v času, dokler še živi generacija Slavka Malnarja, ki je v njih preživela s tradicionalnimi delovnimi praksami in šegami prežeto življenje, neobremenjeno z državno mejo, še našel kdo, ki bo zmožen dovolj natančno dokumentirati svoje ali njihove spomine, spomine na svet, ki počasi, a vztrajno izginja spred naših oči in zgublja svojo stoletja graje-

no identiteto. Na srečo ta za zdaj trmasto vztraja pri domačinih vsaj še v govorih območja, kar Slavko Malnar nenehno poudarja v vseh svojih knjigah, v katere narečna besedila tudi jezikoslovno dosledno vključuje skupaj z vsemi naglasi in lokalnimi različicami izgovarjave.

Avtor je za knjigo prejel tudi letošnjo nagrado Gorančica, ki jo vsako leto podeljuje Novi list iz Reke za najboljšo izdajo na območju Gorskega kotarja. Posebnost knjige je, da je napisana dvojezično, v slovenskem in hrvaškem jeziku, natis je omogočil Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. Pohvala gre tudi uredniku »Maticice hrvatske Ogranak u Čabru«, profesorju Ivanu Janešu, ki oblikovno ureja izdaje in že precej let skrbi za ustvarjalno okolje, v katerem so domači avtorji deležni spodbude in pomoči pri uredništvu projektov krajevne etnologije in literarnega ustvarjanja v lokalnih govorih. Brez prostovoljstva vseh sodelujočih tudi te knjige ne bi bilo.

ŽIVA DEU: Kostanjevica na Krki. Poplavna ogroženost kulturne dediščine; Občina, Kostanjevica na Krki 2014, 165 str.

Samo v zadnjih letih so poplave poleg škode v naravi in na objektih uničile ali močno poškodovale tudi precej nepremične kulturne dediščine. Marsikaj je bilo obnovljeno ali vsaj sanirano, a marsikod tako, da se je že pokazalo, da dela niso bila narejena strokovno ustrezno. Večinoma so za to krivi neustrezno izobraženi izvajalci, ki pa se lahko v veliki meri sklicujejo na to, da pri nas za obnavljanje in saniranje objektov (tudi kulturne dediščine) ni ustrezne literature. Z izidom monografije *Kostanjevica na Krki. Poplavna ogroženost kulturne dediščine*, ki jo je uredila priznana »zaščitnica« arhitekturne dediščine, arhitektka dr. Živa Deu, bo takšen izgovor odpadel.

Delo je nastalo na podlagi interdisciplinarnih raziskovalnih delavnic otoškega dela mesta. Sodelovali so študentje Fakultete za arhitekturo in Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, vodila pa jo je

avtorica. Otoški del mesta ima prav zaradi pogostega poplavljanja Krke poseben položaj, zato je v monografijo vključen tudi prispevek dr. Helene Rožman, kako Kostanjevičani doživljajo poplave. Bile so namreč stalnica in ljudje so z njimi znali živeti, a tudi poskrbeti, da so bile njihove posledice čim manjše. Zato so lastniki ob reki ležečih kmetij in gozdov redno čistili odtočne jarke, v samih objektih pa je bila notranja oprema prilagojena občasnim poplavam tako z uporabo ustreznih talnih oblog kot s pohištvo, ki ga je bilo mogoče dvigniti tudi za dvajset centimetrov, kolikor je bilo ponavadi ob poplavah v hiši vode. Danes so protipoplavni ukrepi tako v notranjosti kot pred hišami večinoma zanemarjeni ali neustrezni (npr. z betonom zaliti tlakovci, da voda ne more prenikati v zemljo).

O vsem tem se je mogoče poučiti iz pričujoče knjige (in po njej tudi ukrepati), ki

* Milan Vogel, univ. dipl. etnol. in prof. slov., upokojeni komentator v kulturni redakciji Dela. 1000 Ljubljana, Rozmanova 7, milan.vogel@delo.si.

je razdeljena na tri dele. V prvem so pripevki o zgodovinskem razvoju mesta in arhitekture, objavljeni pa so tudi odloki oz. zakoni, po katerih je bila Kostanjevica na Krki zaradi svoje enkratnosti leta 1997 razglašena za kulturni in zgodovinski spomenik in zanjo veljajo vsi v domačem in svetovnem merilu sprejeti vrednostni in normativni akti. Druga dva dela govorita o urbanizmu in arhitekturi mesta, ki zaradi posebne lega in florisa zahtevata precej specifične pozornosti. Tako so v delavnici raziskovali urbano zasnovo mesta, razmerje med stavbami in zelenimi površinami, urejenost odprtih prostorov in predlagali tudi rešitve (npr. urejenost brežin) ter se

veda arhitekturo, ki jo prav tako določa oblika prostora, konstrukcije, materiale in še kaj, kar bi prispevalo k boljšemu zavarovanju starega mestnega jedra. Avtorica je zapisala (str. 2):

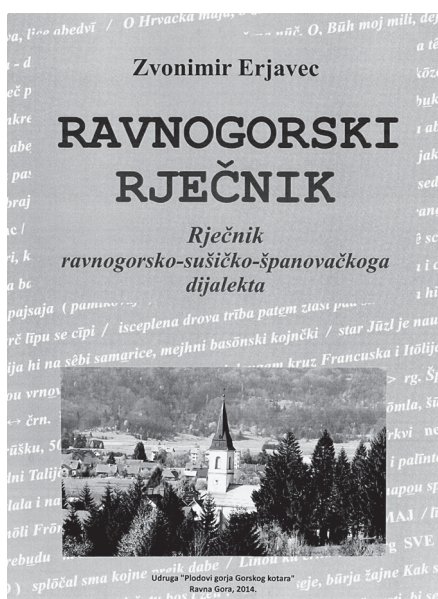
Analiza stanja urbanističnih in arhitekturnih elementov in primerjave z enako ali podobno opravljenimi analizami v preteklosti, razkriva, da je območje kljub zaščiti ogroženo, da se fizične poškodbe kot posledice splošne neozaveščenosti tako prebivalcev kot strokovnjakov, ki v to tkivo posegajo (izjeme potrjujejo pravilo) razraščajo. Dodatno vpliva na

zniževanje dediščinskih kakovosti tudi poplavna ogroženost.

Prav vlagi kot posledici poplav, podtalnice ali meteornih voda je v monografiji namenjena velika pozornost s konkretnimi rešitvami (npr. drenaže, uporaba primernih materialov) in ustreznimi ponazoritvam (bogata likovna del knjižice je zelo nazoren in poveden), dodana pa sta še prispevka tujih strokovnjakov.

Monografijo bodo brezplačno prejela vsa gospodinjstva, recenzent, Kostanjevičan dr. Andrej Smrekar pa je o njej zapisal: »To je knjiga, ki smo si je želeli.«

ZVONIMIR ERJAVEC: Raunagarska rič. Rječnik ravnogorsko-sušičko-španovačkoga dijalekta; Udruga »Plodovi gorja Gorskog kotara«, Ravna Gora 2014, 580 str.

V soboto, 11. oktobra 2014, je Ravna Gora, kraj in občina v Gorskem kotarju z manj kot tremi tisoči prebivalcev in s šolo, ki jo obiskuje 109 učencev, doživela slovesno predstavitev narečnega slovarja Zvonimirja Erjavca. O tem, da v Ravni Gori govorijo slovensko rovtarsko narečje, je znanstveno javnost prvi obvestil Nikola Majnarić leta 1939 z izčrpno razpravo »Jedno rovtarsko narječje u Gorskom kotaru«

v beograjski reviji *Južnoslovenski filolog* (Majnarić 1939). Majnarić je bil profesor klasičnih jezikov na zagrebški univerzi, sicer pa avtentični govorec opisanega narečja. Na podlagi te objave je zgodovinar Pavle Blaznik v loških arhivskih virih poiskal številne priimke, ki so še danes živi v Ravni Gori, npr. Čadež, Erjavec, Jereb, Kenda, Novinc, Podobnik, Sedej, Šinkovec, Troha (Blaznik 1979). Vsi ti priimki so dejansko bolj kot na Loškem doma na Cerkljanskem, Idrijskem in Tolminskem, o čemer nam pričajo tolminski in idrijski arhivski viri. V Ravni Gori so sicer znani tudi idrijski in tolminski priimki Brus, Oblak, Podgornik, Svetličič, Velikonja, Vončina in še nekateri.

Nastanek naselja Ravna Gora je povezan z graditvijo ceste od Karlovca do pristanišča v Bakru leta 1732, ko je država sem preselila izkušene drvarje in tesače iz cerkljansko-idrijskih hribov. Še danes se Ravna Gora deli na dva dela: na zgornji ali »kranjski« in na spodnji ali »Horvatijski«. Leta 1865 je skupina domačinov odšla iz Ravne Gore v Slavonijo drvarit in ustanovila v bližini Požege novo kolonijo, vas Španovica (< Županovica), ki pa je bila leta 1942 v celoti uničena. Iz te vasi izvira avtor ravnogorsko-španovskega

slovarja Zvonimir Erjavec (r. 1928), ki se je hrvaščine naučil šele v šoli. Po študiju germanistike v Zagrebu je nekaj let predaval na Pedagoški akademiji v Pakracu, od leta 1968 pa je učil na srednjih šolah v kanadskem Torontu. Po upokojitvi leta 1993 se je posvetil rodoslovni rekonstrukciji Španovice in leta 2006 izdal knjigo *Španovački rodoslov*. Odtlej je s pomočjo več informatorjev v Ravni Gori in bližnji Stari Sušici pisal slovar svojega domačega narečja, pri čemer se je v zadnji fazi dela lotil tudi primerjav z besedjem, zajetim v slovarju Ivana Tominca *Črnovrški dialekt* (1964), ki mu Erjavec pravi kar »rovtarska biblija«, slovarju *Kako se reče po cerkljansko* Marka Razpeta (2006), *Slovarju poljskega narečja* Dušana Škrlepa (2010) in *Slovarju zatolminskega govora* Helene Čujec - Stres (2010). Nastal je zelo izčrpen *Ravnogorski rječnik* s podnaslovom *Rječnik ravnogorsko-sušičko-španovačkoga dijalekta* na 580 straneh velikega formata. V uvodnem delu »Izvor in posebnosti ravnogorsko-sušičko-španovskega narečja« avtor spregovori o samoglasniškem in soglasniškem sistemu, podrobneje obdela pojave akanja, ikanja, okanja in ukanja, navede uporabljene pisane in ustne vire. Slovar vsebuje tudi kratke »Prispevke za

* Dr. Silvo Torkar, dr. znanosti s področja jezikoslovja, mag. znanosti s področja slovenskega imenoslovja, prof. ruščine in sociologije, znanstveni sodelavec, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 4, silvo.torkar@zrc-sazu.si.